

Středověká literatura na našem území

- Úvod:**
- písemnictví se na našem území objevuje až ve vrcholném středověku
 - české písemnictví ještě později. První souvislá česká věta je v zakládací listině litoměřické kapituly (listina se datuje do roku 1057, ale ta věta se objevuje v podobě přípisu někdy kolem roku 1250): „**Pavel dal jest Ploškovících zemju, Vlach dal jest Dolás zemju Bogu i svatému Ščepánu se dvěma dušníkom.**“
 - první zápisy jsou většinou anonymní, bez titulů, bez data
 - slovenská literatura je součástí literatury české až do r. cca 1848 (Štúr)

Literatura staroslověnská a latinská

(zpočátku soupeří se staroslověnskou, po smrti Cyrila a Metoděje postupně vítězí)

9. století:
- 862 velkomoravský kníže Rastislav - žádá byzantského císaře Michala o učitele křesťanství.
 - 863 přicházejí Cyril a Metoděj šířit křesťanství východního byzantského typu
 - **písmo** (vytvořil jej Cyril = Konstantin) zvané **hlaholice** (podle malých písmen řecké abecedy). Po Cyrilově smrti sestaví jeho žáci (asi po 30 letech - už v Bulharském exilu) **cyrilici** (kyrilici) z velkých písmen řecké abecedy → dnešní azbuka. Spisovná řeč, kterou užívali, se jmenuje staroslověňština (= stará církevní slovanština).
 - překlady evangelií a dalších textů. Nejznámější a nejúplnější z nich je **Proglas** (předmluva k překladu evangelia).
 - za jejich působení vznikají:
 - Moravskopanonské legendy:**
 - chybí zázrak
 - **Život Konstantinův** - vznešenější, vypráví hlavně o jeho studiích a jeho misijní cestě do jižních oblastí Ruska.
 - **Život Metodějův** - prostší, má více vztahů k Velké Moravě.
 - Právníké spisy:**
 - **Nomokánon**
 - **Zákon sudnyj ljudem**
 - Kyjevské listy**
 - jediný rukopis, který se z celé staroslověnské literatury dochoval v původní podobě, r. 900.
 - psány **hlaholicí**, četly se při mši.

Česká literatura po rozpadu Velkomoravské říše

- 10. – 11. stol.

Znovu k nám pronikají dočasně přerušené západní (latinské a německé) vlivy a literatuře soupeří staroslověňština s latinou. Latina definitivně vítězí ve 12. století. První stopy užití staročeštiny. Staroslověňština a kultura s ní spojená má centrum v **Sázavském klášteře** (zal. 1032; působí zde opat Prokop; klášter má styk s Kyjevskou Rusí)

Staroslověnské památky:

- **Legenda o svatém Václavu**
 - má i latinskou paralelu – možná předlohu - tzv. Kristiána = Kristiánova legenda, Kristiána byla také předlohou pro pozdější *českou verzi* tzv. 2. *legendy o sv. Václavu*.
- **Legenda o svaté Ludmile**
- **Kánon o svatém Václavu**
- **Hospodine, pomiluj ny**
 - původně staroslověnská píseň, která se zpívala při obřadech
 - plnila funkci první národní hymny
 - pochází někdy z konce 10. nebo začátku 11. stol.
- **Pražské hlaholské zlomky**
 - 11. stol. – zlomky modliteb

Latinské památky:

- **Kristiána : Vita et passio Sancti Venceslai et sancte Ludmilae aviae eius**
Život a utrpení sv. Václava a sv. Ludmily, jeho babičky

12. století

- už zcela vítězí latina

Latinské památky:

- Vita minor

= menší život (vyhnání mnichů ze Sázavského kláštera a jejich návrat po zázraku opata Prokopa).

Legenda byla v polovině 14. století aktualizována jako **Vita maior**. Z Vita maior vychází české, má však vlastní tvůrčí, ale tendenční zpracování (fandí se tam Slovanům) s názvem Legenda o svatém Prokopu.

- Chronica boemorum

Autor: **Kosmas** (asi 1045-1125), děkan Svatovítské kapituly, velmi vzdělaný (studoval 15 let v zahraničí, např. Lutych), ženatý, harmonické manželství, rád jedl, rád četl (vybíral si).

Kronika česká je psaná latinsky a velmi cenná umělecky i historicky.

Historicky:

- vypravování starců, pověstí. Nezmiňuje se ale o staroslověnském období, neboť je zastáncem západní „státní“ latinské ideologie.
- popisuje události, kterých byl sám svědkem; přitom odlišuje, co je vyprávění a co sám prožil.

Umělecky:

- mistrný vypravěč (odchovaný antikou – Aristotelem)
- próza má občas rýmy (hexametry)
- citáty římských autorů
- přísloví, rčení
- zábavné historky

Kosmas má řadu pokračovatelů, např. **Vicent Jarloch**, opat milevského premonstrátského kláštera.

Nejvýznamnější je však asi latinská Zbraslavská kronika ze 14. stol.

Vznik česky psané literatury ve 12. stol. a její rozkvět ve 14. stol.

Společenskopolitická situace: Přemyslovci: Přemysl Otakar I. : 1197 - 1230

Václav I. : 1230 - 1253

Přemysl Otakar II. : 1253 - 1278 (Moravské pole)

Václav II. : 1278 - 1305

Václav III. : 1305 - 1306 (vražda v Olomouci

- konec Přemyslovců)

Lucembur.: Jan Lucemburský : 1310 - 1346 (vzal si Elišku Přemyslovnu, sestru Václava III.)

1346 bitva u Kresčaku

Karel IV. : 1346 - 1378

Václav IV. : 1378 - 1419

Jiří z Poděbrad : 1458 -

Vše, co bylo řečeno o nástupu gotiky: rozvoj výroby, rozvoj měst, reformační snahy v církvi i mimo ni, rozvoj gotického stavitelství, malířství, sochařství apod.

U nás se tyto tendence rychle šíří z centra (Prahy) do jiných měst.

Vrcholem tohoto vývoje u nás (až do jeho přerušení reformačními tendencemi a husitskými válkami) je doba

Karla IV (1346-1378): český král, římskoněmecký král, císař

1348 Karlova universita, Nové město pražské (rozměřen i Koňský trh = Václavské náměstí a Dobytčí trh = Karlovo náměstí) spojené s Hradem tzv. Královskou cestou včetně Karlova mostu

1356 Zlatá bula sicilská – český stát je suverénní vůči římsko německé říši

- doporučil německým šlechticům, aby své děti učili češtině
- zřídil klášter v Emauzích = Na Slovanech, kam povolal z Chorvatska mnichy znalé hlaholice, aby oživil slovanské bohoslužby
- připravil zákoník Majestas Carolina, kde upravuje majetkové a právní poměry ve prospěch Čechů (neprosadil jej však proti šlechtě)

povýšil pražské biskupství na arcibiskupství
postavil Karlštejn

Naši nejvýznamnější gotičtí umělci, působící v Čechách:

- Matyáš z Arrasu** (+1352) - architekt a stavitel, pocházel, z Francie, povolán Karlem IV. do Prahy, aby tady zbudoval katedrálu jako ve Francii; navrhl a začal stavět katedrálu sv. Víta
- Petr Parléř** (+1399) - pozván Karlem IV. aby pokračoval v díle Matyáše z Arrasu. pracoval zde 40 let jako architekt, sochař, kameník
- navrhl a postavil
 - 516 metrů dlouhý Karlův most
 - Karlštejn
 - Týnský chrám
 - Mosteckou věž
 - části chrámu v Kolíně
 - část Chrámu sv. Barbory v K. Hoře
 - portréty Lucemburků ve Svatovítském chrámu
- Jindřich Parléř** - synovec Petra – sochař - hlavně kamenné a dřevěné sochy v interiérech chrámů
- Mistr Theodorik** (+) - autor 127 obrazů na bukovém dřevě v Kapli sv. kříže na Karlštejně
- Mistr třeboňský, Mistr vyšebrodský, Mistr krumlovské madony**
- Mistr Závěš, Jan z Jenštejna** – hudebníci, (spojili prvky světové hudby s našimi lidovými)

Nejvýznamnější gotické památky v českých zemích:

Raná gotika:

- Staroměstská synagoga v Praze
- Kláštery : Anežský v Praze, Vyšší Brod, Zlatá Koruna, Velehrad,
- Hrady: Písek, Zvíkov, Křivoklát, Bezděz

Pozdní gotika:

Karlovy, Emauzy, Karolinum, Staroměstská radnice, Týnský chrám, Sv. Vít, Karlštejn,

Česká literatura gotického období

- dochází k **laicizaci** literatury

Glosy: vpisky - nemusejí se vždy týkat jen tématu, často jsou i doprovázeny kresbami, schématy... (např. jedna řeholnice posuzuje svého známého snad mnicha:
„... lektor Vituz je krásný kurvy syn...“

„Pavel dal jest Ploškovicích zemju, Vlach dal jest Dolás zemju Bogu i svatému Štěpánu se dvěma dušníkoma.“

To je první souvislá česká věta, připsaná kolem roku 1250 do zakládací listiny litoměřické kapituly, sepsané roku 1057.

Píseň: Svatý Václave, vévodo české země

Zápis textu je z doby Karla IV.; notační záznam je až z doby Jiřího z Poděbrad. Podle gramatických tvarů a posouzení Václava jako pozemského vojevůdce a nebeského dvořana, vítězícího nad nepřáteli těla i duše byla sepsána nejpozději ve **12. století**, ale možná dříve.

Proti *Hospodine, pomiluj ny* je umělejší, jsou tam bohatší rýmy, přívlastky, je členěná do slok, bylo už asi možné zpívat ji jako chorál, vážil si jí Hus, husité si její text psali na své pavězy. Zazněla při korunovaci Jiřího z Poděbrad.

Rytířská epika:

Alexandreis

- rozhraní 13. a 14. století
- Veršovaný epos o řeckém králi Alexandru Velikém. Autor neznámý.
- Alexandram Velikým je míněn Přemysl Otakar II.
- Máme asi dvě pětiny z 8500 veršů dochované v devíti zlomcích.
- Děj je jednoduchý: popisuje výchovu (Arisoteles) tažení a úspěchy Alexandra Makedonského (356-323 př. n. l.) až po Babylon, kde byl otráven.
- Historický význam:** Autor alegoricky vykresluje poměry u přemyslovského dvora. Chce silného krále, protože se obává německých vlivů.
- Umělecký význam:** Rychlý spád tam kde je děj (např. bitvy), pomalejší tam,

kde jsou úvahové pasáže, co chce zdůraznit, dává do trojverší a oddělí to od ostatních veršů. Osoby jsou velmi dobře psychologicky charakterizované (i sám Alexandr, který se z obětavého bojovníka mění v panovačného a pyšného člověka), mluví často přímou řečí. Oslavuje mír a odsuzuje válku. Přes šlechtický původ autor blízký lidovému a přírodnímu prostředí.

Tristan a Isolda

- asi 2. pol. 14. století

Francouzský příběh lásky, jehož jádro pochází z Anglie. Do naší lit. se dostal přes německé předlohy. Má asi 9000 veršů. Je blízký příběhům o králi Artušovi.

Trojanská kronika

- asi 2. pol. 14. století

Próza o Trojské válce a jejích hrdinech.

První tištěná kniha v Čechách asi roku 1468.

Troja je tady představena jako středověké město se všemi středověkými problémy.

Kronikářství:

Chronicon aulae Regiae (Zbraslavská kronika) psaná latinsky

Kronika tak řečeného Dalimila (začala se psát asi kolem r. 1310)

- máme ji dochovanou v mnoha vydáních, rukopisech a 14 opisech, i německých.
- psána tzv. bezrozměrným veršem (tj. veršem o proměnlivém počtu slabik)
- autor neznám; nějaký Dalimil se objevuje v kronice Václava Hájka z Libočan a tato kniha je omylem přisouzena jemu. Příslušník drobné šlechty a vlastenec.
- poučuje Jana Lucemburského, který v tomto roce (1310) nastupuje na trůn
- děj: 106 kapitol od stavby Babylonské věže až do roku 1314
- demokratičnost (není pouze o panovnících, ale i o šlechticích)
- vlastenectví (Oldřich a Božena) - převyšuje rozdělení na trojí lid
 - nenávisť k Němcům
- historicky není moc spolehlivá (jde většinou o vlasteneckou úpravu Kosmy)
- zaznamenává i pověsti, vyprávění a vlast. zážitky. Má i zdroje, které my neznáme (např. kroniku pražskou, boleslavskou, břevnovskou – uvádí je v předmluvě)
- slohově: snaha o co nejužší kontakt se čtenářem (hovorová řeč, spousta poznámek, ale moc neodbočuje od dějové linie)

Kronika Přibíka Pulkavy z Radetína (+ 1380)

Vita Caroli (1347-1378)

Nauková literatura:

Klaretův slovník

- 2. pol. 14. století – překlad latinské terminologie do češtiny
- slovníkový pokus universitního Mistra Bartoloměje z Chlumce (= Klareta) o vytvoření českého názvosloví pro obory na artistické fakultě UK.
- 7 000 slov; pro lepší zapamatování je Klaretův slovník psán veršem. Tedy např. ukázka z „vokabuláře gramatického“:

Fertur grammatica slovočtena, litera čtena,
vocalis hlása, liquida rozměk, muta němka,
consona zvučna, sit polhlasa semivocalis,
sillaba sřek geritur, posicio vloženie,
cmposito složenie, dyphthongus est dvojhlás.

Dvorská lyrika:

Závišova píseň (2. pol. 14. stol.)

- autor: neznámý Mistr Záviš;
- náš nejdokonalejší záznam kurtoazní lyriky se specificky českými prvky
 - láska provázená smutkem z nedosažitelnosti (typické)
 - cit je vyjádřen upřímněji a také formou bližší lidové poesii (české)

Tedy spojení kurtoazie, liturgie a lidovosti v jedné skladbě (to je ojedinělé).

Lidová píseň:

alba – svítáníčka (úsvit oznamuje milencům, že končí jejich společná noc):

Vyšlať jest krásná, jasná denič,
dalekoť mi u plano vyšla.
Tať mi pospiecháš od hor.
Všeckno stvoření, lidský sbor
znamenaje vzhuru vstáti,
časť se náma, milá, požehnati.

milostná píseň

- Jměj se dobře srdéčko

přírodní lyrika

- Dřevo se listem odieva

Duchovní lyrika:

Ostrovská píseň

- 2.pol. 13. století, zapsaná v *kodexu Ostrovskeho kláštera* – u Davle

Modlitba Kunhutina

- kolem roku 1300; zapsaná v v *passionalu* abatyše Kunhuty,
představené Kláštera sv. Jiří v Praze, dcery Přemysla Otakara II.
Pojednání o přeměně hostie znovu zpět v Kristovo tělo.

Spor duše s tělem

- asi 1320) autor neznám; asi latinská předloha
forma hádky: duše se hádá s tělem, kdo je víc zodpovědný za hřích, který
spáchal člověk

Filosofická próza:

Tkadleček

- kolem r.1400 užití češtiny v myšlenkově i umělecky exkluzivní skladbě
(exkluzivitou je to světský protějšek Legendy o sv. Kateřině)
- téma: personifikované Neštěstí diskutuje s prostým tkalcem.
Neštěstí je obviněno Tkdlečkem, že zavinilo nevěru jeho milé Adličky.

Nová rada

- autor Smil Flaška z Pardubic)
Král LEV (= Václav IV.) si pozve k trůnu zvířata a ta mu radí, jak má vládnout

Legendy:

- legendistika se stále drží na vysoké úrovni!

Apokryf o Jidášovi (13./14. století): Jidáš byl v důsledku matčina snu o neblahém osudu dítěte
pohozen. Ujala se ho královna na ostrově Iškario (připomíná pohádku o Plaváčkovi).
Jidáš však zabil jejího syna, pak svého otce a nevědomky si vzal za ženu vlastní matku
(připomíná Krále Oidipa). Po odhalení hříchů odchází ke Kristovi, aby se očistil.
Toho však za úplatu zradí a pak se oběsí. Může to být podobenství na vraždu Václava III.

Legenda o svatém Alexiovi

Legenda o Adamovi a Evě

Legenda o sv. Jiří

Legenda o deseti tisících rytířů

...

Satira:

- obrovský rozvoj, satirická díla najdeme v poesii, próze i dramatu)

Žákovská (vagantská) poesie; bývá latinská, česká nebo latinsko - česká (**makarónská**),

Detrimentum pacior

Veselé chudiny (2. pol. 14. stol.)

výsměch žáků adresovaný do vlastních řad: starost o živobytí a oblečení pro nadcházející zimu

Podkoní a žák (konec 14. století)

žák se hádá s panským sluhou. Každý vychvaluje „přednosti“ svého stavu.
hádky končí tím, že „pohlavci suší pleskají okolo uší“

Sociální satira

Hradecký rukopis (asi 1340/60): kritika mezilidských vztahů a také společenského řádu na lidové bázi:

- **Desatero kázání božie** (1196 veršů) :

kompozičně: je to kázání, které ukazuje na jednotlivých božích přikázáních, jak každé z nich „truoj lid přestupuje, čímž sobě peklo kupuje“

- **Satiry o řemeslnících a konšelích** (sedm satir, každá má asi 100 veršů)

autor si bere na mušku ševce, konšely, kováře, sladovníky, řezníky, lazebníky a pekaře.

Děj už je nahrazen dialogem, pouze na začátku bývá režijní poznámka.

- **Bajka o lišce a džbánu**

Mastičkář

- polovina 14. století, nejstarší české světské drama (dochován ve zlomcích, jeden z nich má 431 veršů)

- původně latinská církevní obřadní hra (officium). Lidé jí ale nerozuměli, proto nutné ústupky a převedení některých pasáží do češtiny. Lidé si to pak přehrávají sami (odpoutávání od církevní předlohy, komické vložky). Tím se to stává pro církev nežádoucí a je to vykázáno z církevní půdy.

Hraje se to na tržištích a v hospodách.

Téma: 3 panny jdou pomazat Kristovo tělo a kupují na trhu zázračné masti. Mastičkář

své masti vychvaluje vulgarismy, germanismy, grotesky ...

Podobné jsou např.:

Hra veselé Magdalény - hrdinka zpodobněná jako středověká frejírka

O Kristovu zmrtvýchvstání – rytíři, kteří stojí na stráž u Kristova hrobu

hrají kostky, prohrávají své suknice a pak se porvou.

Pozn.: Literatura 13. a 14. století se nazývá staročeskou, jazyk staročeština:

Liší se od dnešního: slovní zásobou, dvěma minulými časy, dvojným číslem, spřežkovým pravopisem...

Literatura doby husitské

Společensko politická situace:

- 1) Prudký rozvoj měst ve 13 století (do určité míry i kolonizátory z Německa - „Řád německých rytířů“ aj.) Vzniká nová třída - měšťané (zárodek buržoasie). Ta pomáhá likvidovat mocnou šlechtu, soupeřící s církví o moc i majetek. To se daří a města získávají svá práva Šlechta už není jednotná.

Šlechta soupeří s měšťanstvem a nemá už podporu církve.

- 2) **1315 - 1318 neúroda a hladomor**

1347 - 1352 morová epidemie

Těžká krize, ze které vzniká organizovaná zločinnost (např. lapkovství, korupce ...)

- 3) To zasahuje i **církev (která spíš rozděluje, než aby sjednocovala):**

a) tzv. „Babylónské zjetí“ v Avignonu 1309 - 1378

b) tzv. papežské schizma (2 až 3 papežové) 1378 - 1417

c) svatokupectví

d) korupce

Pokusy o nápravu církve:

- většinou likvidovány mocensky válkou nebo inkvizicí

1. **Konciliarismus:** vyrůstá se snahy nižších i vysokých církevních hodnostářů i kněží odstranit nedostatky kolektivním rozhodnutím **koncilu** (shromáždění biskupů, vysokých hodnostářů a učenců). Koncilní hnutí staví koncil výš než papeže a sbor kardinálů.

1414 – 1418 koncil kostnický

1431 – 1443 koncil basilejský

- 2 **Papalismus:** Opačný trend. Staví výš papeže a kardinály.

3. **Reformace:** Snahu o nápravu církve spojit s nápravou sociálních a politických problémů. Tendence vrátit církev k jejímu původnímu cíli a poslání:

a) církev musí přesně dodržovat etické zásady křesťanství

b) odstranit světskou vládu církve: v hospodářství

v politice

S reformací spojují své naděje šlechta (ztrácející moc) i měšťanstvo (získávající). Tím

reformace často získává podobu velkých náboženských hnutí.

Anglie: John Wyclif (+1384) a jeho přívrženci lolardi:

církev je nutno zbavit moci

sama to ale nedokáže, musí tomu pomoci světský tlak

1381 povstání Wata Tylera

Čechy: mistr Jan Hus (asi 1371 - 1415), **mistr Jeroným Pražský**

1436 Basilejská kompaktáta podepsaná v Jihlavě uznávají právo kališníků na odlišnou víru. Od té doby jsou tu legálně dvě víry katolictví a kališnictví. (teprve o 100 let později sem z Německa a Švýcarska proniká luteránství)

Německo: augustiniánský mnich **Martin Luther** (1483 - 1546)

1517 přibíjí na vrata chrámu ve Wittenbergu slavných 95 tezí
později se otevřeně přihlásí k Husovi
a rozjízdí **se německá selská válka** (1524 - 1526) (vůdci Thomas Muntzer, Michal Gaismair, Jan Mathys, Jan z Leydenu)

Švýcarsko: **Huldrych Zwingli** (1484 - 1531, padl v bitvě u Kapela), **Jan Kalvín** (1509 - 1564)

První pokusy o vědeckou reformátorskou literaturu (Husovi předchůdci)

Většinou je pozval Karel IV., aby uvedli na pravou míru církevní nesrovnalosti.

(Chtějí důsledně dodržovat Bibli)

Konrad Waldhauser (asi 1325 - 1369) – káže německy a latinsky (malý dosah) v Týnském chrámu pro studenta a měšťany, pozván do Prahy Karlem IV.
Studentská Postila

Jan Milíč z Kroměříže (+1374)

notář u Karla IV. a kanovník katedrály Sv. Víta. Vzdal se bohatství a žil chudobně. Ovlivnil Štítného. V Avignonu obviněn z kacířství, jede se tam obhájit, ale za svého pobytu tam umírá (?)

Matěj z Janova (1335-1409) žák Jana Milíče. Kázal a žil stejně jako on.

mistr na Sorboně, učenec

Pravidla Starého a Nového zákona - kritizuje církev, nádheru obřadů ...

Vojtěch Raňků z Tábora (kazatel): pronesl pohřební řeč nad rakví Karla IV.

a poprvé ho nazval „otcem vlasti“.

Tomáš Štítný ze Štítného (asi 1335-1409) Studoval na UK, nedokončil, 1355 se vrátil hospodařit domů.

Píše pro své děti (měl pět, z toho dcera velmi vzdělaná, chtěl, aby sloužila Bohu). Ovdověl. Do Prahy se vrátil později, když pronajal svůj statek. Měl úzké kontakty s Vojtěchem Raňkům a Janem Milíčem z Kroměříže. Psal a kázal česky, veškerou vzdělanost chtěl zpřístupnit lidem. To mu udělalo hodně nepřátel i na UK (sám laik a šíří Kristovo učení). Hodně četl, vychází z patristiky (učení círk. otců), z Tomáše Akvinského a z Wiklefa.

Knížky šestery o obecných věcech křesťanských (asi 1374) Nejpopulárnější dílo, později rozšířeno na „*Knihy naučení křesťanského*“: **traktáty**, vykládající zásady křesťanského života (**traktát** je vědecké pojednání na náboženské téma).

- O všech užitečných a nutných věcech křesťana (o manželství, práci, panenství, šlechtnosti, rodině, o trojím lidu ...) je to jakási příručka křesťanské morálky.
- Aby moje děti, až umřu, měly kde hledat pravdu a poučení.
- Dřív musím věřit, než pochopím rozumem. Ale ani víra nesmí být fanatická (tedy zcela bez rozumu).
- Rodina: **Hospodář** - je sluncem (má osvětit ostatní, má je chápat, rozhodovat, být shovívavý, ale ne slaboch, přísný, důsledný ...)
- Žena** - je měsícem, má ctít muže i jeho rodiče, má milovat muže a sloužit mu, má pečovat o děti, rodinu, má poslouchat muže a řídit drobnou práci uvnitř hospodářství (muž má řídit vztahy vně hospodářství), nemá být frejřkou.
- Děti a čeleď** - jsou hvězdy. Mají ctít Boha a hospodáře
- Trojí lid: rozdělení je předurčeno Bohem (dle Akvinského), ale jeden stav si má vážit druhého, mají se vzájemně podporovat, neboť „*každý z nás se narodil holopíštěm nedostatečným*“

Téma: výchova ženy pro život a manželství

- **Výklad Viery, Desatera a Páteře** (1412)
 1. Vyznání víry: Věřím v Boha...
 2. Desatero božích přikázání
 3. Otče náš, jenž jsi ...
- **Postila** (Vyloženie svatých čtení nedělních) (1413) je sbírka dodatků ke kázáním.
Má ale formu souboru traktátů
- **listy z vězení** (1415)
- **De orthographia bohémica** (asi 1412)
 - spřežkový pravopis změnil na diakritický:
 - nabodeníčko u souhlásek znamená měkkost (jedině u „l“ tvrdost)
 - u samohlásek znamenalo délku

politická činnost:

Dekret kutnohorský (1409) mění poměr hlasů 3:1 (výhodnější pro cizince) na jiný.

význam:

bouřlivé reakce v českých zemích:

Stížný list českých a moravských pánů do Kostnice (1415) Většina české šlechty protestuje proti rozhodnutí kostnického koncilu. Stvrzeno asi 450 pečeti

Pašije mistra Jana Husi (1417-1420) původně latinský text autora Petra z Mladoňovic (+1451) zvláště působivě popisuje mistrovo odsouzení se všemi potupnostmi, které ho provázely, i mistrovo statečné chování

Ó, svolanie konstanské (asi 1415) píseň, zpívaná později při jeho svátku na bohoslužbách.

pokračovatelé:

Jeroným Pražský (1416 upálen v Kostnici): profesor UK, přinesl do Čech spisy Viklefa.

Jakoubek ze Stříbra: (+1429) zavedl laické přijímání z kalicha

Mikuláš z Drážd'an (asi 1417 upálen v Míšni): na UK zprostředkoval znalost valdenského učení

Peter Payne (PEJN: asi 1385-1456)

Literatura období husitských válek

Písňe: Jistebnický kancionál (sestavený kolem poloviny 15. století) = sborník husitských písní
Ktož jsú boží bojovníci (asi 1420) chorál (odpor k vícehlasému zpěvu)

Viklefice (počátek 15. stol) satirická píseň na husitské ženy, zpívaná v táborech odpůrců husitství

Nuž, křesťané viery pravé (1420) husitská píseň, vysvětluje desatero božích přikázání

Nuž, vy ševci viery nové (1420) parodie na předešlou

Vavřinec z Březové (1370 - asi 1437)

Chronicon (10.- 30. léta 15. století) = **Husitská kronika** (latinsky psaná)
je koncipována jako protitáborská (stanovisko umírněného pražského kališníka)

Carmen insignis Coronae Bohemiae (Báseň vznešené Koruny české) (asi 1431)
delší básnická skladba oslavující husitské vítězství u Domažlic a propagující husitský program

Budyšínský rukopis (Bautzen - Horní Lužice) (asi pol. 15. stol.);

Autorství bývá někdy připisováno Vavřinci z Březové, ale není to prokázáno.

obsahuje:

Hádání Prahy s Kutnou Horou (1420) : alegorie, personifikace

Praha (krásná žena, obhájkyň husitství a reformace) x K. Hora (negativní, zastupuje Zikmundův tábor). Přesto ale se upozorňuje na ty stoupence, kteří se k husitskému hnutí přidali ze ziskných důvodů.

Žaloba Koruny české výtky vůči Zikmundovi

Porok (=výtka, domluva) **Koruny české** výtky vůči Zikmundovi

Období dozrívání husitství

(30. - 70. léta 15. století)

Petr Chelčický

- asi 1390 - před rokem 1460

Není to pravé jméno (nikdy se nepodepsal), souhlasí pouze „Petr“ (jednou se podepsal jako RTEP)

Pocházel ze samoty v okolí Chelčic u Vodňan.

Určitě byl svobodný (nebyl to nevolník). Byl samouk. Vzdělání získal asi za krátkého pobytu v Praze, kde se setkal s okruhem kazatelů Betlémské kaple. Četl Viklefa, Štítného a Husa. Vzdělání si rozšiřoval častými polemikami. Latinu znal omezeně, tvořil hlavně česky.

S odporem odsoudil husitské války i celou společnost

Traktáty:

O boji duchovním (1421) : člověk nemá právo čelit zlu fyzickým odporem (bojem)

O trojiem lidu (1425): kritizuje středověké dělení na trojí lid (neodpovídá Bibli)

Traktát je asi psaný na objednávku pro jednoho z tábořských kněží.

Větší spisy:

Postila (asi 1435): koncipováno jako kázání; ale on nebyl kněz - nekázal

v kritice je často je ostřejší než Hus:

- kněží se starají jen o hromadění majetku a „*kostel sobě zavěsili jako vemenó u krávy, aby skrze něj a svátosti vždy lid dojili.*“

- život šlechticů je životem „*lenochův prázdných, ježto leží na lidu robotném nic nezasluhující, ale jako trubci mezi včelami hotové vyžírajíce.*“

Siet' viery pravé (asi 1440-1443)

- nejrozsáhlejší a nejpracovnější dílo

- opakuje myšlenku, že prapříčinou zla je světská moc církve a odsuzuje všechny, co se nespravedlivě obohacují

- motto: příběh o Petrově zázračném rybolovu z Nového zákona

- síť víry (= pravá prvotní Petrova církev) jsou loveni spravedliví ke spasení (nespravedliví propadají peklu). Tuto síť trhají dvě velryby (nejvyšší církevní představitel a nejvyšší světský představitel) jako největší hříšníci. Tím ukazují cestu všem ostatním, aby také jenom hromadili majetek.

- Siet' viery pravé četl i Tolstoj (1828-1910): v románu Vojna a mír je myšlenka neprotivení se zlu násilím vyjádřena na postavě Platona Karatejeva.

Založení Jednoty bratrské (1467)

- Jiří z Poděbrad (králem 1458-1471) povolil r. 1458 budoucím členům Jednoty Bratrské (kterou později potíral), aby se usadili na jeho panství v Kunvaldu u Žamberka (Orl. hory).

- Jednota bratrská je tedy založena r. 1467 Řehořem Krajčím (asi 1420 - 1474)

- Cíl: Žít podle zásad Chelčického:

- tělesná práce

- chudoba

- nezájem o vyšší vzdělání (později ústup od této myšlenky – Jan Blahoslav (1523 - 1571))

- odmítání světských zákonů (božské jsou vyšší), jediným zákonem je Bible

- odmítání vojenské služby

- neúčast na veřejném životě (také se později mění – Jan Blahoslav)

- odmítají respektovat dělení na trojí lid (říkají si bratři a sestry)

Další díla a osobnosti:

Ctibor Tovačovský z Cimburka (1438-1494):

Tovačovská kniha (sepsané zvykové právo)

Hádání Pravdy a Lži o kněžské zboží a panování jich (jejich tj. kněží dokončeno 1467)- próza

Deník panoše Jaroslava (60.léta 15 století) cestopis

Cestopis Václava Šaška z Bířkova (60. léta 15. století, ale dochovaný až v latinském překladu z roku 1577)

- r. 1890 podle toho napsal Jirásek pro děti **Z Čech až na konec světa**

- líčí se zde zážitky člena poselstva pana Lva z Rožmitálu (švagr Jiřího z Poděbrad)